

# James Joyce: *Ulysses*

Vrečko, 15.12.2006

- Roman Ulikses je bil izdan leta 1922. Razglašen je bil za najboljšo delo 20. st.
- Ena izmed značilnosti tega dela je iskanje izgubljenega časa (tako tudi v Procesu, Krasni novi časi...). Roman je podrejen temeljnemu principu antične epike.
- Joyce je en dan preživel tudi v Ljubljani. Z ženo in sinom se je z vlakom peljal v Trst. V Ljubljani se vlak ustavi, pride sprevodnik in prosi za karte. Med tem, ko jih luknja, pravi: »Aha, trije ste«. Joyce, ki je v kasnejših letih govoril kar 18 jezikov, takrat slovensko še ni znal, in pravi: »O, Trieste!« in z družino izstopijo. V podhodu na železniški postaji Ljubljane je v zlatem kanalu zapisana podobna zgodba.
- Roman opisuje dan, 16.6.1906, in sicer 18 ur. Na ta dan je Joyce spoznal svojo ženo.
- Bloom's day je praznik, ki ga praznujejo v Dublinu in Sombateju (Madžarska). Iz Sombateja izvira židovska rodbina, ki ji pripada Bloom.
  
- Glavne vloge imajo Stephen Dedalus - mladi umetnik in bodoči učitelj, Leopold Bloom – oglaševalec in Molly – Bloomova žena, ki večino časa preživi v postelji in je izjemno ženstvena Penelopa. Oni so Sveta trojica – Joyce je bil vzgojen pri jezuitih. Tisti čas v Dublinu vlada posebna atmosfera, ljudje so brezdolni, ni upanja za trenutno situacijo, zatekajo se h glasbi, mitskim zgodbam...
- Zgodba se začne ob osmih zjutraj. Bloom vstane. Ker se boji da ga žena vara in da ga bo tudi tega dne, tava cel dan po Dublinu, odide do pokopališča, v krčmo, v knjižnico, bolnico, javno hišo.. . Njenega ljubimca tudi večkrat sreča. Prav tako začne ob 8ih zjutraj učiti Dedalus, uči kašno uro, še nekaj naredi in potem hodi po Dublinu, v katerem se z Bloomom večkrat srečata.
- Povezave:
  1. Telemach z dediščino
  2. Kalipso s hišo
  3. Hades s pokopališčem
  4. Eol s pljuči, vetrom, dihanjem
  5. z jedjo
  6. Karibda s porodnišnico
  7. Sirene z glasbo, sobo
  8. Svinjski pastir z zavetjem
  9. Itaka s hišo
  10. Kirka z javno hišo
  11. Penelopa s posteljo, zemljo
- Blodnje niso prepuščene naključjem. Njegova pot je tako natančno opisana, da če bi nekdo vrgel atomsko bombo na Dublin, bi ga lahko po tej knjigi zgradili točno takega, kot je bil.
- Po Dublinu potuje po poti v obliki pravilno obrnjenega vprašanja in narobe obrnjenega vprašaja ( ? ě ). Problem je v tem, da Bloom, moderni Odisej, ne najde svoje Itake, poleg tega pa je izgubil ključ.
- Dedalus ima ime po prvem svetniku Stephenu. Sv. Štefan je bil mučenik, ki ga ubijejo s kamenjem
- Bloom in Dedalus sta kot duhovna sin in oče (Bloom – Odisej, Dedalus – Telemah). Skupaj popivata, ko Dedalus nekaj razbije, ga Bloom zagovarja... Dedalus tudi povabi utrujenega Blooma k sebi na kako. Kako je pijača Bogov, mleko.

- Bloom na koncu romana moli in v monologu obnovi roman, cel dan še enkrat, vendar skrajšano.
- Bo Dublinu ves čas hodita brez ključa. To ju povezuje s tem, da sta zgubljena. Bloom ne more domov zaradi ljubimca, z Dedalusa pa se v stolpnici norčujejo in tudi noče domov. Pot je izjemnega pomena. Nikoli nista n miru. Pot ju opija, je slepilo, da bosta našla dom. Na poti si Bloom ne izbere vedno najkrajše poti s točke A do točke B, tudi na tramvaj nočeta, hodita peš. Pot in iskanje. To je lahko tudi iskanje Boga. To je izhodišče za drug pomemben tekst, ki ga je napisal Joyce-v tajnik. Gre za to, da je Bog eksistenten – biva, je obstoječ, da Bog mora bit in se mora razodevat navadnih dogodkih. Npr. ko Dedalus na obali opazi mrtvega psa. Ta predmet se mu kaže kot zajec, jelen, medved, teliček... spreminja se (Dioniz se je tudi tako prikazoval). Ta pes je v angleščini označen kot »dog«, »god« prebrano nazaj (Bog) in je tisti Bog, ki bo kot v Godotu in sicer če ne danes, pa jutri. Pri Godotu se spreminja pod rajskim drevesom, ki je najprej golo, potem ozeleni a ne rodi nikoli.
- Že v mladostnem portretu gre za umetnika kot ustvarjalca. (Dedalus in Ikar – sta v labirintu na Kreti in ne znata ven. Naredita si krila s pomočjo voska in odletita. Ker pa Dedalus leti preblizu Soncu, se mu vosek stopi in pade v morje.). Gre za vprašanje umetništva v družbeni situaciji, ki ga je težko obdržat. Kot Eco (opera operta – odprto delo), Ime rože, Zgodovina lepote (pregled estetike). Ulikses lahko beremo s katerekoli strani, lahko začnemo kjerkoli, beremo naprej, nazaj, kakor želimo – rekunzirano branje. Avtor od bralca zahteva soustvarjanje dela. Umetnik nas vodi, da sami ustvarjamo delo. Eco je prvi govoril o odprtem delu, posebnem načinu tega dela, kjer se bralec lahko odloča med možnostmi.
- Pomemben je tok zavesti (Proust: Iskanje izgubljenega časa, Ciklus – prevedeno v slovenščino. Ima zelo dolge stavke. Proust je živel v sobi izolirani s pluto, da ni slišal okolice in ker se je bal, da se nebi okužil), ki izhaja iz angleškega poimenovanja notranjega monologa. Z monologom brez intervencije, mehanično zapisuje misli in asociacije, ki se neurejeno pojavljajo junaku. Francoski nadrealisti to imenujejo avtomatska pisava. Joyce pa je mogel najprej odkrit ta način pisanja. Notranji monolog ni popolnoma natančna zabeležka tega, kaj se v junakovi glavi dogaja. Tisto, kar je v podzavesti ni ubesedljivo in se ne da niti v monologu zapisati.
- Moderna Odiseja je roman, ki želi ubesedit potovanje Bloom-a k cilju, ki je dovolj nedoločen in ne more biti dom. Ulikses je v celoti poskus kako ju spraviti, predvsem Dedalusa, ki želi ven iz Dublina, do svojega rodnega kraja.
- Dedalus in Bloom sta preslikavi avtorjevih stališč. Skupaj predstavljata Joyce-v sveti nadzor in ugotovitev, da ni samo življenje golo preživetje ampak da transcendirata (sega čez meje) samega sebe. Joyce je združil naturalistično metodo s simbolistično. Pri tem ga vodi teorija, ki jo proučuje, nič kar se dogaja v povezavi z vertikalnimi in horizontalnimi.
- Bloom je imel sina, ki je umrl. Bloom že na začetku želi sebi najti sina in Dedalus sebi očeta (Telemach išče očeta Odiseja). Znamenit govor o Luciferju. Lucifer je tisti, ki zna ustvariti luč. Lucija ima na slikah oči, tudi za luč.
- Bloom je poleg duhovnega očeta večni Jud, vzporednica Kristusa, žrtvenega jagneta...
- Poganstvo in katolicizem, v temelju je sholastična katoliška filozofija. Joyce se po neki strani s tega norčuje.

- Roman naj bi postal vsota sveta v celoti, kozmos, v katerem smo kot moderni ljudje izgubljeni. Homerski motiv o očetu sina in , ki je povezan s Sveto trojico. Gre za Boga očeta, sina in svetega duha pri čemer Dedalusa vežemo na Hamleta, večnega iskalca – problematika ženske nezvestobe in neplodnosti. Sveta trojica so Bloom, Dedalus in Molly, tako kot Odisej, Telemach in Penelopa. Ideja trojice je na nek način interteprativni ključ.
- Molly najbolj izstopa, ne more predstavljat svetega duha. Črpa pomen iz drugega vzorca. Krščanski shemi se prikoplje poganstvo. Ni povezana z duhovnim, ampak z zemeljskim, z boginjo Geo. Molly-n sin je mrtev (Kristus?). Pri njej gre za blokado v potrebah, da bi ženstveno funkcijo zlila s svetom v katerem živi. Manjka ji nekaj v identitetnih elementih.
- Pri Dedalus-u gre za pomanjkanje povezanosti s svetom, je umetnik.
- Pri Bloom-u je problem povezave z mestom kjer živi, ker je Jud in živi hkrati povsod in nikjer.
- Njuno medsebojno iskanje ne pride do izraza. Molly je posrednik med njima, čeprav tega nočeta. Ne povezuje ju z duhovnostjo ampak s plodnostjo, zato je nenehno v postelji.
- V okviru te Svete trojice poznamo nekaj motivno-tematskih prizorov. To nam pritrjuje dejstvo, da se Bloom in Dedalus poslovita na božanski način ob kakavu.
- Bloom-ova in Dedalus-ova srečanja:
  1. Prvo srečanje: Poglavje Scila in Karibda; Dedalus v knjižnici na glas razlaga o Hamletu. Nakazana je zveza z Molly-jinim varanjem, Bloom je s tem umorjen, čeprav šele na koncu dojame bistvo varanja.
  2. Drugo srečanje: Poglavje Sončevi voli; Srečata se v porodnišnici, ko oba sedita za isto mizo. Porodnišnica je v modernem svetu znak plodnosti, rodovitnosti prej je to bila postelja. Pride do nevihte, ki prinaša neplodnost (pri Ojdiipu tudi) (Frazer: Zlata veja - medtem ko je Joyce pisal Ulikses, je bral to knjigo, govori o bogovih, in je bila podlaga, izhodišče veliko pisateljem).
  3. Tretje srečanje: Srečanje v javni hiši. Dedalus in Bloom sta na posebni preizkušnji, da se predata animaličnosti. Molly je nezvezsta, kar je za Blooma spolno ponižujoče. Molly ni več nezvesta Molly, samo moški jo lahko vidi takšno. Čeprav se zdi, da je moška perspektiva razuma Mollyna nezvestoba, se dokončno pokaže v predzadnjem prizoru. Bloome in Dedalus se razideta.
  4. Četrto srečanje: Kakao
- Njuno potovanje se približuje h koncu. Pot je bila nesmiselna. Moška logika zataji. Joyce se obrne k Molly-jini logiki, k logiki narave. Molly postane izhod za moški neuspeh in mu ponuja svojo alternativo, ženski princip sveta. Molly predstavlja Geo, mati Zemlje, plodnost, rodnost, vsem odprto večno mati. Molly Joyce opisuje kot zdravo, polno, nezanesljivo, ravnodušno, razsodno, zvito, omejeno žensko.
- Poglavje samogovora; Glavne točke so:
  1. PRSI, ki pomenijo KER
  2. ZADNJICA, ki pomeni DNO
  3. KRILO, ki pomeni ŽENSKA
  4. SPOLNI ORGAN, ki pomeni DA
- Molly ni nezvesta, sprejema vse, brez razlike, deluje kot rešiteljica – izhod v mitsko plodnost, je katalizator, rešiteljica, stvari zanjo niso več vprašljive. Ona zagotavlja Itako, vrnitev, pa četudi smo izgubili ključ.